

Mottatt 1997

114404

Haglebuslaget v/Ole A. Strand

Sigdal har mange naturperler. Nede i bygda, i skog og mark, og ikke minst i fjellet.

En av disse fjellidyllene er Haglebu med slake lier mot øst, de litt tyngre stigningene i vest mot Reinsjøen og Øktern, i midten Haglebuvannet som et fredlig øye med Haglebunatten ruvende vaksomt på vestsiden.

Du føler deg trygg, fredstemt og glad her.

Har du prøvd sandstrendene her på en varm sommerdag, eller opplevd fullmåne over Slokotraktene?

Haglebu har sin historie. Navnet betyr vel høglendebu, som kanskje betyr bosted i høgda, og jernblåstergroper i mengdevis tyder på bosetting i lange tider her inne. I hundrer av år har det virket og levd mennesker her, og hele tida var det fredelig unytting av naturressursene bortsett fra noen dager våren 1945. Det måtte selvfølgelig være vår generasjon som brøt de gode tradisjonene.

Hva skjedde her inne disse aprildagene?

Det siste krigsåret satte Forsvarets Overkommando i London igang opplæring av soldater på norsk jord i tilfelle det ville bli en vanskelig avslutning på krigen her i landet. Det ble opprettet baser rundt om. Som dekknavn ble brukt dyrearter. Bjørn i traktene nord-øst for Bergen, ulv på Østerdalskanten og elg med base i Vassfaret, som vi hørte til.

Innen hvert baseområde var det opplæringssentra med mineralnavn, som Djupsjøen (Flint) og Haglebu (Topas), som denne historien handler om.

Jeg hadde ligget «på skauen» fra høsten -44 på forskjellige steder som telegrafistelev, og kom til Topas fredag etter påske.

Vi var ca. 10 personer i det faste mannskapet - underlagt United Kingdom - som skulle forberede et tre ukers befalskurs for Nedre Buskerud og Nordre Vestfold fra 15. april. Store mengder våpen, ammunisjon og proviant ble båret i sekk fra et nedgravd lager ved Reinsjøen, hvor det var sluppet fra fly tidligere.

De ca. 90 kursdeltagerne ble kjørt i et meget hardt treningsprogram fra kl. 6 til 18 ute, og så våpen- og sprengningslære inne utover kvelden.

Leder var løytnant Peter Fr. Holst (Ola Lien) og nestkommanderende, telegrafist Thon (Jan).

Kurset ble delt i to tropper à tre lag. Troppsjefer var sersjant Løvskogen for 1. tropp og Bjørn Langum for 2. tropp. Kompaniets oppstillingsplass var en flat del av vollen på Medalssetra nord og ned mot Flen-ta hvor forsering ble trent under temmelig realistiske forhold, som skarp ild i en meter høyde over bakken mens åling og elvekryssing foregikk.

Eller stormløp opp bakkene i full utrustning og over taket på lyua på setervollen.

Mannskapene var forlagt i setrer og hytter rundt nordenden av vannet, og depoet var «Mowinckel-hytta» - Haglebuhytta idag, - der Magdalon Mowinckel rådde over mat og drikke, røyk og våpen.

Den 10. dagen av kurset, tirsdag 24., kom det melding om at Hirdens Bedriftsvern - «Stomperudgjengen» respektløst kalt - hadde kommet til Eggedal, og var på veg nordover. Kurset ble sendt framover til Medalen, og lå der og observerte. Disse inntrengerne vågde seg ikke innover i skogen nord for Medalen, og trakk seg tilbake utpå ettermiddagen. På den tida var det ikke kjørbare veg lenger enn til Nordbygda skole - Nordbygda handel i dag.

Det var åpenlyst at noe hadde lekket ut om kurset. Det er kanskje ikke så rart at det vekket oppsikt at nærmere 100 ungdommer dro til fjells slik etter påske.

Fra onsdag skulle derfor kurset intensiveres med revelje halv fem og utetrening til mørkets frembrudd.

Kl. halv seks torsdag 26. april sto vi oppstilt. Begge troppene og staben fulltallig, og kompaniet setter igang etter dagseddelen.

Et par timer går alt normalt.

Da kommer en ordonans innover fra bygda med beskjed om at et ukjent antall tyske soldater er på veg innover forbi Medalen.

Forsvarsplanen settes iverk:

1. tropp har sitt ene lag der Hjelpekorpshtta ligger idag, et lag ved Ruglandseter og et i skogkanten litt lågere enn setra.

2. tropp har et lag der kirka ligger i dag, ett like ved bautaen og e... oppe på kollen på Grantangen.

Forutsetningen er at fienden skal rykke fram langs østsiden av vannet. Det er 1. tropp som skal ha ildåpning når framrykkinga er nådd like inn i stillingene til 1. tropp. Så skal 2. tropp «knyte sekken».

1. tropp avgir 3 mann til en oppklaringspatrulje framover mot Buin for å få kjennskap til styrke, bevæpning osv. Denne patruljen består av Nils og Anker Åmotsbakken og Erland Berg.

Kompaniets hovedkvarter er Yngvar Christoffersens hytte, som ligger høgt og fritt i lia over Medalsetrene. Det er radioforbindelse mellom hovedkvarter og de to troppenes kommandoplasser, mens radiokontakt er avbrutt med London og Vassfaret.

Ved halv elleve-tida kommer Anker tilbake med melding om at han har observert et femtital tyske soldater ved Buin. Minutter senere høres en hissig skyting i retning dammen. Det viser seg senere å være oppklaringspatrulja som i tjuke skauen ovenfor kjørestua til Medalen plutselig er omringet av en tysk avdeling, som har trukket ut på høyre flanke,

og dermed skjærer av retretten for de to. De legger giftampullen i munnen og skyter seg gjennom ringen og ned til elva hvor de gjemmer seg i vannet. Her ligger de til mørket skjuler dem, og går om natta hjem til Geithus.

Litt før kl. 11 dukker de første fram ved dammen. Vi ser at gruppen organiserer seg, og kan snart oppdage folk i skaukanten ved «Midtunhytta», nesten framme ved sundet mellom nord- og sørvannet.

Men - størsteparten krysser over dammen, som om de skulle kjenne vår forsvarsplan. 2. tropp får beskjed om det som holder på å skje, og forbereder seg på å endre skytefelt. Men ganske snart er 2. lag på kollen innviklet i skuddveksling. Dette er en sterk stilling, og tyskerne holdes i sjakk. Noen trekker opp i Haglebunatten for å kunne skyte inn i våre stillinger. Alt tyder på at to av de norske falt for kuler fra skarpskyttere oppe i sjøelve natten. Plutselig hører vi at skytinga avtar, og over radio får jeg melding fra Langum at laget har fått funksjonsfeil på sitt Bren maskingevær. Ildstyrken er dermed så svekket at dette laget må trekke seg ut. MG-skytteren, Kristian Brunen, haster tilbake til hovedkvarteret for å forsøke å få våpenet igang, mens resten av laget trekker litt nord-vestover i skogen.

Nå er situasjonen desperat.

1. tropp er hardt engasjert med mange mindre avdelinger som herjer rundt i skogen mot Ruglandseter, og den tyske hovedstyrken kan fra kollen skyte inn i våre stillinger, som er lagt med skytefelt i motsatt retning.

Det er klart at hvis det nå ikke skjer et under, vil tyske styrker skyte seg ned fra kollen og utslette 1. og 3. lag ute på Grantangen.

I hovedkvarteret får jeg en rolig, saklig melding over min radio fra troppsjef Langum, som går ut på at hvis vi kan skaffe et lag til undsetning og storm av kollen, skal han prøve å holde ut, og understøtte stormangrepet mot kollen fra nord med alt de har som dekningsild.

Lynraskt avgir 1. tropp ti mann som i ilmarsj ankommer hovedkvarteret, får sine instruksjoner av kompanisjefen. De skal sammen med resten av 2. lag prøve å innta kollen igjen. Leder for dette forsøket var Rolf Langum, troppsjefens bror.

I mellomtiden trekker troppsjef Langum lag 3 fra nordenden av Grantangen innover mot vika nord for bautaen slik at han har to lag som dekningsild. Spredte tyske avdelinger søker stadig fram mot 1. lag fra syd og har en slitsom oppgave med oppholdende strid inntil støtten fra nord er klar.

Snart er unnsetningslaget i stilling i myrkanten ca. 200 meter nord for kollen. Den lengste og vanskeligste springmarsj de noen gang har hatt, ligger foran dem. Skiene gjemmes i skogen - det kan jo kanskje bli bruk

for dem igjen. Magasiner fylles. Sikringene oppheves. De ser at dekningslaget er i stilling, og det braker løs. Gjennom $\frac{3}{4}$ meter vår-råtten snø bykser de fram. Er det trening, mot eller frykt som får normale mennesker til å yte slikt?

Oppe i hovedkvarteret ser vi disse baksende, byksende vennene våre borte på myra, og ikke minst hører vi hylene, ropene og edene som synes å komme fra strupene på urmennesket. Stygt, skremmende.

En fantastisk dekningsild fra 1. og 3. lag, en umenneskelig innsats fra undsetningslaget gjør at ingen av våre skades under framrykkinga over myra og stormen opp på kollen. Fienden ble feid vekk fra kollen, og presset sammen i en lomme ned mot vannet.

De forsøker nå å trekke seg tilbake på begge sider av vannet, men vi må også slikke sår.

I alt seks fedrelandsglade menn ligger igjen. Tre er alvorlig såret. Beholdningene skrumper, og vi må regne med at de andre får forsterkning.

Etter fire timer er det stille under Haglebunatten. De døde graves ned, de sårede pleies på beste måte med lakener og lignende bandasjemateriell, og de andre spiser og hviler.

Ved 17-tida starter et stille tog nordover langs østsida av Flenta.

Ved Østvold-seter hører vi så flybrumming i syd. Vi gjemmer kjelkene med de sårede inn under små kjerr, og legger oss ned som trykkende ryper i den hvite forsvinningsdrakta. Bare femti meter over hodene våre svever et Fiesler-Storch oppklaringsfly. Klart ser du ham i flyet med mørke solbriller, speidende ned over oss. «Skyter de fra slike fly? Slår det hardt når kulene treffer? Gjør det vondt, eller -» Disse flyene var kjent for sin ekstremt lave stallefart, og sirkler utrolig langsomt rundt der oppe, - men plutselig setter det kurs sørover dalen, og forsvinner.

Et vaklende haglebukompani reiser seg og drar videre. I lia sørvest for Helgesetervannet gjøres det holdt, og kompanisjefen kommanderer oppstilling.

Så står du der og ser deg rundt. Det er hull i rekkene. Kjente, kjære ansikter er borte. Kompanisjefen takker avdelingen. Kursdeltagerne dimitteres, gjemmer utstyret, og blir bedt om å ta seg hjem mest mulig uten å bli sett. Lange, tunge marsjer ligger foran de 70 - 80 guttene.

Ved halv ti-tida om kvelden stopper vi som er igjen, på Trøgaset. En av de sårede er snart ved veis ende, og dør stille oppe i annen etasje. Et lite hull hakkes i frossen fjelljord, og den syvende er borte.

Harald Medalen - 19-åringen - som har fått knust høyre overarmen, har holdt motet oppe der han ligger på Nansenkjelken jeg drar etter meg. Er han blitt mer stille og tenksom nå?

Det lir mot midnatt, og vi drar nedover mot Bromma. I ei hytte ved Svantjønn blir de to sårede lagt igjen sammen med Kristian Medalen og «snekker'n» medisinerstudenten Knut Urdal.

Da tyskerne dagen etter begynte å sverme oppover i fjellet i hundrevis, hadde disse fire noen uutholdelige stunder. Hytta ble imidlertid ikke oppdåget og 6. dagen ble de fraktet til Nesbyen til legehjelp, men betenelse kompliserte Haralds skade, og han er aldri blitt helt frisk, selvom denne kjernekaeren idag har sitt virke på Alaskas barske kyst.

Vi åtte som var igjen, dro oppover, nordover til Rustadstølen, og etter et døgn skulle vi så komme i ro. Men litt utpå dag ser vi svartkledde soldatflokker i fjellsida vest for stølen, og dermed bar det ut i snøhuler, og drømmen om varmt drikke måtte forbli å være drøm.

Neste dag, lørdag, satte det inn med et snøvær man vel ikke senere har sett på den årstida, og søndag lå det nærmere $\frac{3}{4}$ meter tung nysnø over alt. Spor og alt var vekk. Troppene i fjellet hadde trukket seg tilbake til leiren nede i Øygardene, og da meldinga om Hitlers endeligt kom, ble leirbåla der nede slukt og håp ble tent på Rustadstølen.

Det ble endelig tillatt å gjøre opp varme i ovner og peis, og så endelig den lille radioen - sweetheart med ørepropper i en glassbolle kl. 15 mandag den 7. mai — —

Haglebu

Skisse: NF. 1

Kl.: 09.30

m = 100m.

□ B

Demning

Søndre
Haglebu vann

Myr

1. lag

□ Grøntangen

3. lag

Myr

Haglebu
natten

Nordre
Haglebu vann

ugland-
ter

□ Ambas-
saden

Haglebu

Skisse: Nr. 2

Kl.: 1100

m = 100m.

54
□ B

84

Demning
9. 15. 9

SØNDRE
Haglebu vann

1. kg

□ Grantangen

3. kg

Myr

2. kg

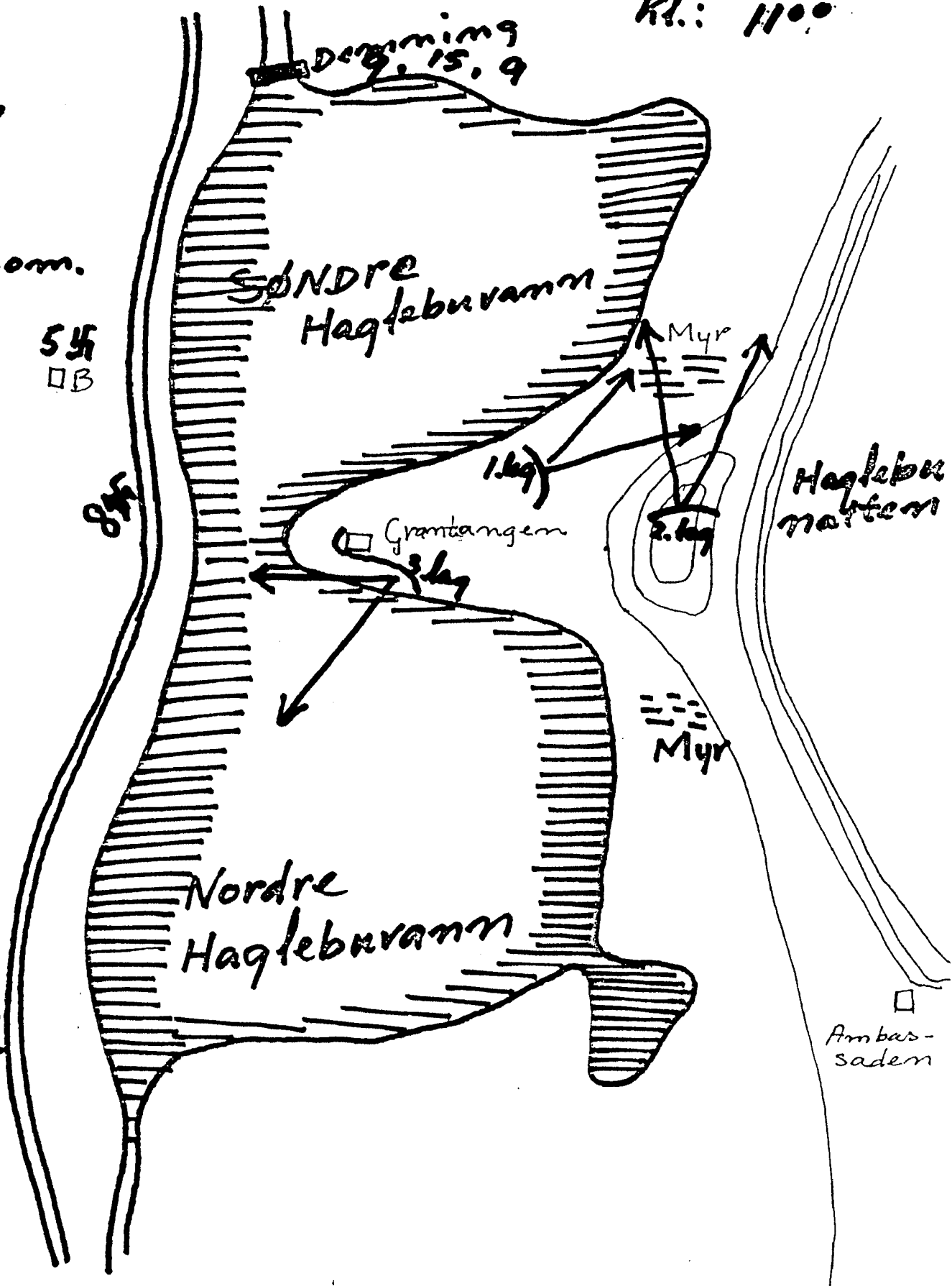
Haglebu
natten

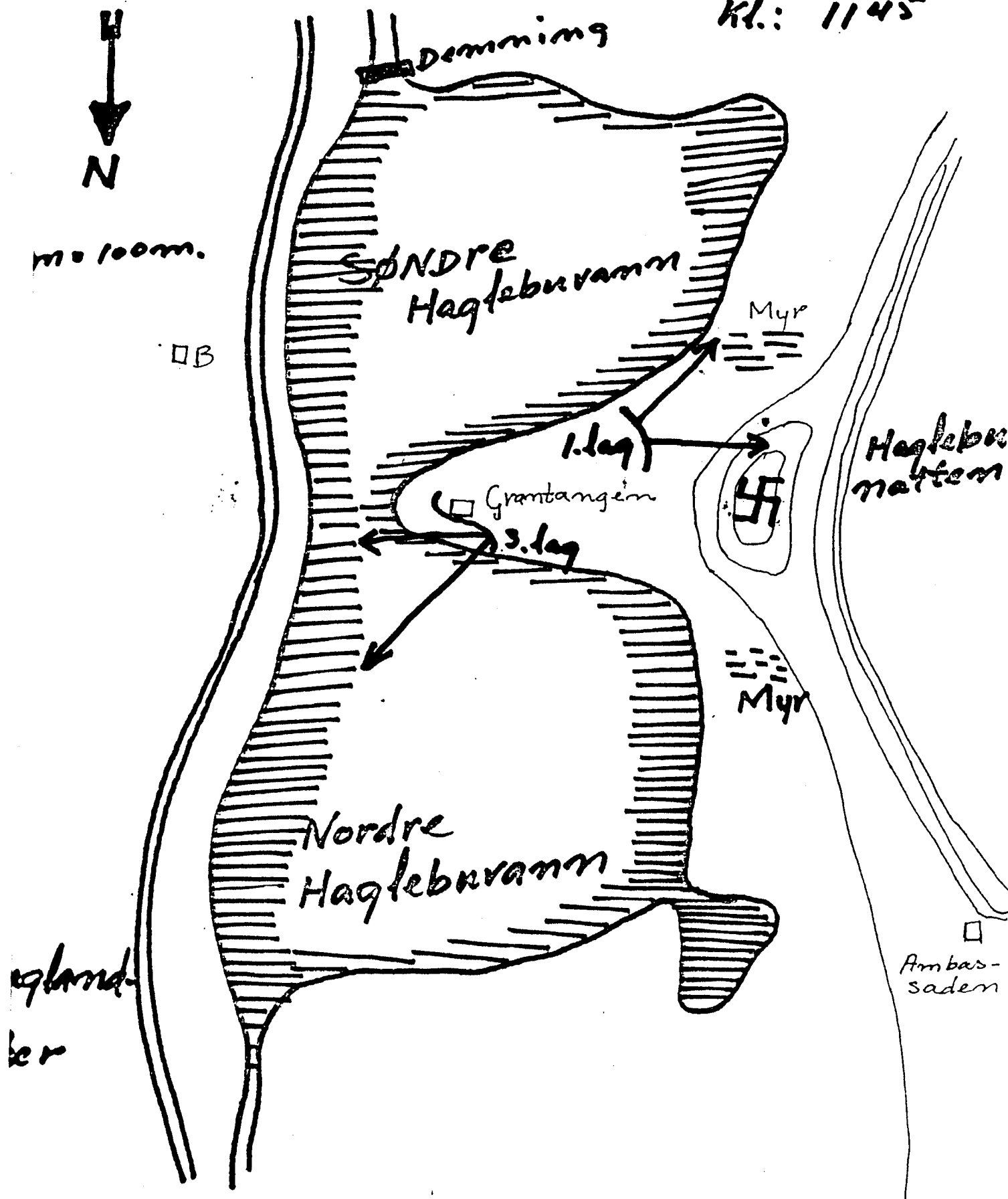
Myr

Nordre
Haglebu vann

glan-
der

□ Ambas-
sadem

Haglebu

Skisse: Nr. 4.

Kl.: ca. 1325

1cm = 100m.

□ B

SØNDRE
Haglebu vann

Demning

Myr

1. lag

• Gårds

□ Grøntangen

• Gårds

Haglebu
natten

3. lag

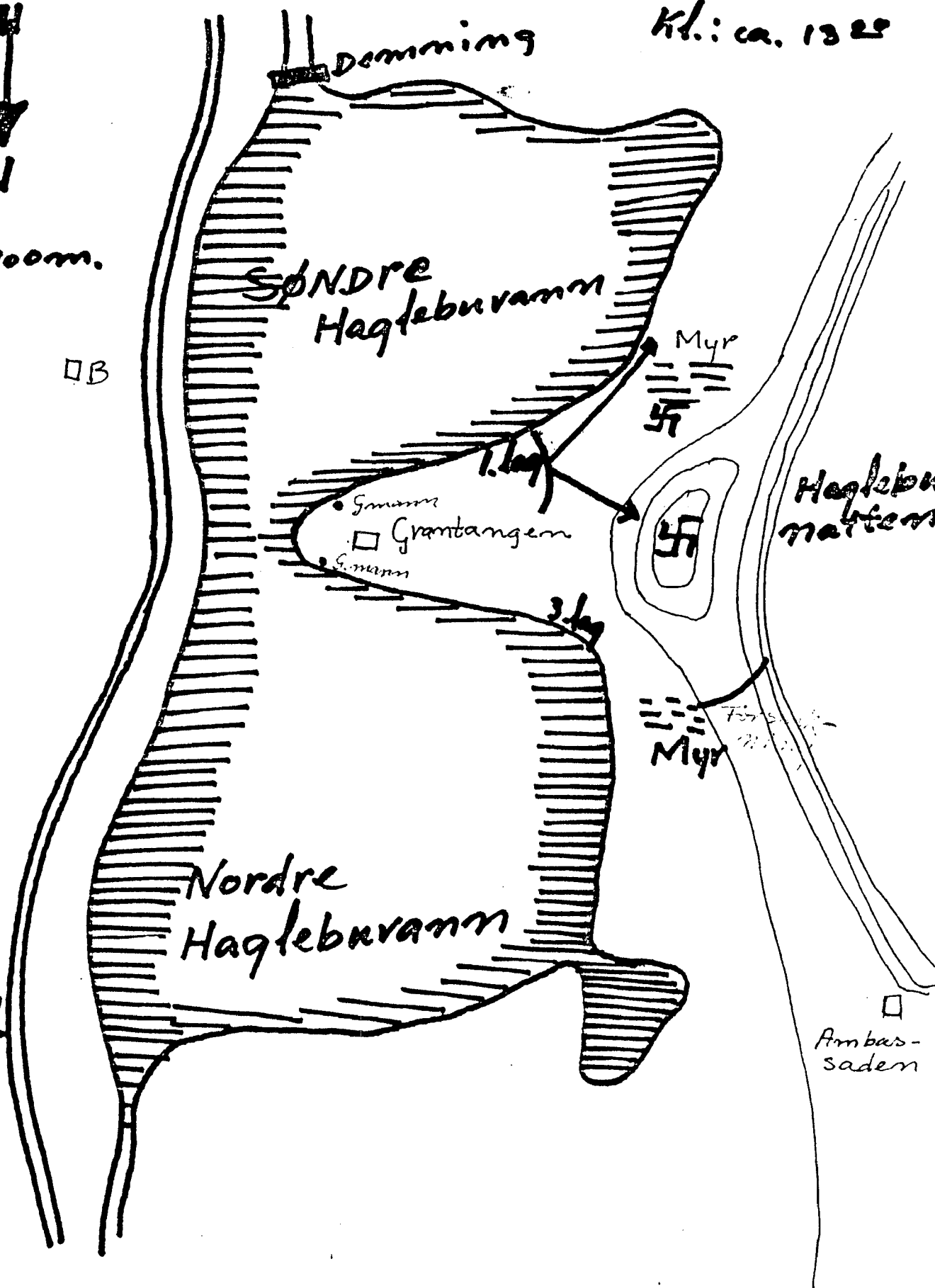
Myr

Fors

Nordre
Haglebu vann

Rugland-
eter

□ Amba-
saden

Haglebu

Skisse: Nr. 5

Kl.: ca 14

1cm = 100m.

□ B

Søndre
Haglebu vann

□ Grøntangen

Nordre
Haglebu vann

Demning

Myr

1. lag

3. lag

Myr

Haglebu
natten

□ Amba-
sadem

Rugland-
eter

